

VASIYYET ETMEK*

Es-selâmü aleyküm ve rahmetu'llâhi ve berekâtühû!..

Aziz ve sevgili izleyiciler ve dinleyiciler! Allah'ın selâmı, rahmeti, bereketi üzerinize olsun...

Bir tefsir sohbetinde karşı karşıya bulunuyoruz, Cenâb-ı Hak yardımcımız olsun... Söylediklerimizden, dinlediklerimizden istifade edip, faydalanıp, rızasını kazanmayı cümlemize nasib eylesin...

a. Vasiyyet Etmenin Farz Kılınması

Bakara Sûre-i Şerifesi'nin 180, 181 ve 182. ayet-i kerimeleri üzerinde sohbetimi yapmak istiyorum. Bu ayet-i kerimeler, vefat edecek olan bir kimsenin vasiyyet yazması, vasiyyet etmesiyle ilgili ayet-i kerimeler. Önce mübarek metinlerini eüzü besmele çekerek okuyalım. *Eüzü bi'llâhi mine'ş-şeytâni'r-racîm. Bi'smi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm:*

كُتِبَ عَلَيْكُمْ إِذَا حَضَرَ أَحَدَكُمُ الْمَوْتُ إِنْ

تَرَكَ خَيْرًا الْوَصِيَّةُ لِلْوَالِدَيْنِ وَالْأَقْرَبِينَ

بِالْمَعْرُوفِ حَقًّا عَلَى الْمُتَّقِينَ

(البقرة: ١٨٠)

* Bu konuşma; Merhum Dr. Metin Erkaya tarafından, titizlikle çalışılarak metne dönüştürülmüştür. Mekanı Cennet olsun.

(Kütibe aleyküm izâ hadara ehadekümü'l-
mevtü in tereke hayrâ, el-vasiyyetü li'l-
vâlideyni ve'l-akrabîne bi'l-ma'rûfi, hakkan
ale'l-müttakîn.) (Bakara, 2/180)

فَمَنْ بَدَّلَهُ بَعْدَ مَا سَمِعَهُ فَإِنَّمَا إِثْمُهُ عَلَى الَّذِينَ
يُبَدِّلُونَهُ إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ

(البقرة: ١٨١)

(Femen beddelehû ba'de mâ semiahû feinnemâ
ismühû ale'llezîne yübeddilûnehû, inna'llàhe
semîun alîm.) (Bakara, 2/181)

فَمَنْ خَافَ مِنْ مَوْصٍ جَنَفًا أَوْ إِثْمًا فَأَصْلَحَ
بَيْنَهُمْ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ

(البقرة: ١٨٢)

(Femen hàfe min mûsin cenefen ev ismen
feasleha beynehüm felâ isme aleyh,
inna'llàhe gafûrun rahîm.) (Bakara, 2/182)
Sadaka'llàhu'l-azîm.

Bu ayet-i kerimelerde şöyle buyruluyor... İlk
önce kısaca mealini verelim, sonra kelimelerin
izahını yapmaya çalışalım:

(Kütibe aleyküm) “Ey müslümanlar sizin
üzerinize yazıldı.” Yazıldı demek; yâni
vazife kılındı, vecibe kılındı, yapmanız
gerekli bir ödev emrolundu demektir. Ne
vazife kılınmış, ne zaman vazife kılınmış?..

(*Izâ hadara ehadekümü'l-mevt*) “Sizden birinize vefat, ölüm geldiği zaman,” *Hadara*; gelmek demek. *Mevt*; ölüm demek. “Sizden birinize ölüm geldiği zaman; yâni ölüm yaklaştığı, vefatınızın zamanı yaklaştığı, emâreler belirlediği, ahirete irtihal belirginleştiği zaman...” Hasta yatakta yatıyor, artık son nefeste gibi...

(*In tereke hayran*) “Eğer geriye bir hayır terk ediyorsa, bırakıyorsa, bıraktıysa; yâni vasiyyet edecek bir malı mülkü varsa, ölüm geldiği zaman vazife olarak yazıldı.” Ne yazıldı?.. (*El-vasiyyetü*) “Vasiyyet etmek yazıldı.”

Kimlere?.. (*Li'l-vâlideyni ve'l-akrabîne*) “Anne, babaya ve en yakın akrabalara vasiyyet etmek; ‘Şuna şu kadar verilsin, şuna şu kadar verilsin...’ demek, malın taksimi hakkında bir takım tavsiyelerde bulunmak, bir vazife olarak yazıldı. (*Bi'l-ma'ruf*) Güzel bir şekilde, iyi bir şekilde akla, mantığa, şeriata, insafa uygun bir şekilde vasiyyet yapmak yazıldı, vazife kılındı. (*Hakkan ale'l-müttakîn.*) Müttakîler için, yâni Allah’tan korkan, azabdan, günahattan sakınan insanlar için bu icraatın yapılması, ifâ edilmesi gerekli bir ödev, bir gerekli hak olarak bu vasiyyet yapmak yazıldı.” (Bakara, 2/180)

(*Femen beddelehû*) “Kim bu vasiyyeti, bu tavsiyeleri, bu dağıtımı değiştirirse; (*ba'de mâ semiahû*) vasiyyeti yapan kişiden bunu duyduktan sonra, ‘Nasıl olsa o öldü artık, takip edemez!’ diye bu işittiği vasiyyetin hükümlerini, şartlarını değiştirirse, susarsa,

söylemezse; (*feinnemâ ismühû ale'llezîne yübeddilûnehû*) bu işin vebâli, günahı bunu değiştirenlerin üzerinedir.” Yâni, vasiyyeti yapan vazifesini yapmıştır. Ötekiler yerine getirmediler, değiştirdiler. O beraat eder, öteki bozgunculuk yapanlar, değiştirenler cezayı çeker.

(*Inna'llâhe semîun alîm.*) “Allah-u Teâlâ Hazretleri her şeyi işiten, her şeyi bilen Rabbü'l-âlemîn'dir.” (Bakara, 2/181) Hem vasiyyet edenin vasiyyetlerini duydu, konuşmalarını biliyor; hem de ondan sonraki insanların fitnelerini, fesatlarını, değiştirmelerini biliyor. Onlara göre cezasını verir.

(*Femen hâfe min mûsin cenefen ev ismen*) *Cenef*, hata demek. “Ama, kim vasiyyet eden kimseden bir hata çıkmasından korkuyorsa; (*ev ismen*) veyahut bir günah, Allah'ın emrine aykırı bir vaziyet, böylece günah çıkmasından korkuyorsa; yâni bir yanlış vasiyyet yapılmışsa; (*feasleha beynehüm*) bu vasiyyeti yapana nasihat ederek, vasiyyetin muhatabı olan kimselere nasihat ederek, ‘Bu haksızlıktır, bunu almak doğru değil. Sen bunu haksız olarak böyle dağıtıyorsun, bu dine aykırıdır, Allah'ın rızasına aykırıdır.’ gibi sözlerle arayı kim ıslah ederse; (*feasleha beynehüm*) bunların aralarını düzelten kimse; doğruyu biliyor, alim, fazıl kimse, ya haberleri varken, ya da haberleri yokken yanlışlığı engelliyorsa; (*felâ isme aleyhi*) ona hiç bir günah yazılmaz.” Çünkü haksızlığı düzeltiyor.

(*Inna'llàhe gafûrun rahîm.*) “Hiç şüphe yok ki Allah-u Teâlâ Hazretleri çok mağfiret edicidir, çok rahmet sahibidir, merhamet edicidir, rahmeti çok geniştir, *Erhamü'r-râhimîn*'dir.” (Bakara, 2/182)

Bu ayet-i kerime, vefat edecek kimselerin vasiyyet etmelerini emrediyor. Ölümü anlaşıldığı, ölümü yakın geldiği belli olduğu, emareleri belirlediği bir zamanda, (*In tereke hayran*) “Eğer bir hayır bırakmışsa, yâni mal mülk cinsinden birilerinin hayrına yarayacak bir şey metrûkâtı varsa, mirası varsa; (*el-vasiyyetü*) vasiyyet etmek onun boynuna bir vazife olur.”

Tabii hiç mal mülk bırakmamışsa ne vasiyyet edecek?.. O zaman da, “Benden sonra dinden imandan ayrılmayın, Allah'tan korkun, Kur'an'a sarılın!” vs. diyebilir.

Kimler için vasiyyet edecek?.. (*Li'l-vâlideyni ve'l-akrabîne*) *Akrab*; ism-i tafdil, yâni daha yakın, çok uzak değil demek. “Anne babaya ve akrabalara vasiyyet etmek, yâni ‘Anneme, babama şu kadar verin, yakın akrabalarım, şunlara, şunlara şu kadar verin!’ demesi; (*bi'l-ma'ruf*) yâni örfün, adetin, aklın, mantığın, dinin, şeriatin hoş karşılayacağı, güzel bir şekilde, iyi bir tarzda vasiyyet etmesi vazifedir.”

“Vasiyyet yapıldıktan sonra, bunun icrâ edilmesi, îfâ edilmesi, vasiyyetin yerine getirilmesi de, (*hakkan ale'l-müttakîn.*)

müttakîlerin üzerine bir görevdir, o da bir vecîbedir.” (Bakara, 2/180) Yâni geride kalanların üzerine bir görevdir. Bu vasiyyeti yapmak da, malın sahibi üzerine bir vecîbedir.

b. Miras Ayetleri ve Vasiyyet

Bu ayet-i kerime bütün müfessirlerin ittifakıyla, ihtilaf etmeden, kesin olarak beyan etmek üzere miras ayetlerinden önce; yâni mirasın kimlere verileceği ve ne miktarda verileceğini beyan eden ayet-i kerimelerden önce gelmiş olan bir ayet-i kerimedir. Yâni tarih bakımından bu önce.

Vasiyyet nedir?.. *Vasiyyet*; tavsiye etmek, öğütlemek, ricâ etmek, kendisinin vefatından sonra veya hayatında bir yere gideceği zaman kendisi olmadığı bir zamanda başkalarına, “Ben yokken şunu yapın, bunu yapın ne olur...” diye bir şeylerin yapılmasını söylemektir. Buna havale etmek, ısmarlamak diye Türkçe’de tâbir ediliyor. Kendisi meselâ pazara gitmiyor, pazara giden arkadaşına, “Bana iki kilo şundan alır mısınız?” diyor, ısmarlıyor. Yâni havale ediyor, vasiyyet ediyor, rica ediyor, söylüyor. Öyle bir şey, o mânâyadır bu vasiyyet.

Yâni, kendisi vefat ettiği için yok... Ama hayatta da olsa, meselâ uzak bir yere gitse, harbe gidiyor; yine vasiyyet eder arkasındakilere... Seyahate gidiyor, yine vasiyyet eder. Yâni, kendisinin gerek ölüm dolayısıyla, gerek seyahat ve başka bir sebep dolayısıyla,

bulunamayacağı yerdekilere bir şeylerin yapılmasını söylemesine *vasiyyet* deniliyor. Bunu anlıyoruz, herhalde anlaşılmasında bir zorluk yok.

Bu *evsâ-yûsî-îsâ*; *sad* ile yazılıyor. İki harf-i cerle kullanılır: *Bi* harf-i cerrile kullanıldığı zaman, “Şuna şuna, malımdan şu kadar, şu kadar, mirasımdan şunlar şunlar verilsin!” *mânâsına* gelir.

llâ ile kullanıldığı zaman da, vasiyyetin yapılmasını birisine havale etmek *mânâsına* gelir. Meselâ, diyebilir ki falancaya: “Sen bu işleri benim namıma yapiver! Sana güveniyorum, inanıyorum.”, ona *mûsà ileyhi* derler. Yâni kendisine tavsiyeler söylenilip, bunu yapiver denilen kimse.

Bir de, *li* ile kullanılırsa; (*mûsà ileyhi li-fulâni, li-fulâni, li-fulân*) “Falanca için, filanca için şunları, şunları yapsın!” diye ısmarlamak *mânâsına*. Yâni *li* ile kullanılınca mal taksimi anlaşılıyor, filancalara verileceği anlaşılıyor.

(*El-vasiyyetü li'l-vâlideyni ve'l-akrabîn*) Burada *li* ile kullanılmış. Demek ki, onlara mal verilecek *mânâsına* kullanıldığı kesin olarak anlaşılıyor.

(*In tereke hayrân*) Şart var burada. “Eğer bir hayır terk ederse arkaya, o zaman vasiyyet edecek.” *Hayır*; iyilik demek... Burada ne *mânâyâ* kullanılıyor? Mal *mânâsına* kullanılıyor. Yâni, “Arkasında taksim edilebilecek, ona buna verilip, bölüştürülüp dağıtılabilecek mal bırakırsa...” O dağıtıldığı zaman hayır oluyor,

dua ediyorlar, “Allah razı olsun... Bize bunları verdi falanca zât, nur içinde yatsın.” filan deniliyor, bir bakıma hayır olduğundan, mal, mülk kastediliyor bu hayırdan. Bunda da bir tereddüt yok.

Kur’an-ı Kerim’de bu mal mânâsına, mal, mülk, maddî varlık mânâsına, başka ayetlerde de geçmiş. Mûsâ AS’ın dilinden:

رَبِّ إِنِّي لِمَا أَنْزَلْتَ إِلَيَّ مِنْ خَيْرٍ فَقِيرٌ

(القصص: ٢٤)

(*Rabbi innî limâ enzelte ileyye min hayrin fakîr*) “Yâ Rabbi, senin benim üzerime hayırdan indirdiğin şeyler bakımından ihtiyaç halindeyim, onlara ihtiyacım var!” (Kasas, 28/24) dediği gibi, mal için kullanılıyor.

Bu mal az veya çok olsa olur mu?.. Yâni, onlara taksim edilecek mi konusunda ihtilaf edilmiş. Yâni, az olsa da taksim edilecek mi, yoksa çok mal olduğu zaman mı taksim edilecek?.. Bazı alimler: “Mal taksim edilebilecek kadar çok olmalı ki, vasiyyet gereksin.” diye düşünmüşler, o fikri beyan etmişlerdir. Nitekim Hazreti Ali Efendimiz bu kanaattedir.

İbn-i Abbas RA da: “800 dirheme kadar olan maddi varlıklar, vasiyyet edilme mecburiyetinin altındadır, yâni vasiyyet etmeye lüzum yoktur.” diye düşünmüş, fikrini beyan etmiş.

Hazret-i Aişe-i Sıddîka Vâlidemiz de, ashabın hanımlarının àlimelerinden idi. O da vasiyyet etmek isteyen kimseyi sormuş:

“—Kaç çocuğu, ne kadar malı var?”

Demişler ki:

“—Dört çocuğu var, üç bin dirhem malı var.”,

“—Bu malda bir fazlalık yok; binâen aleyh ayrıca vasiyyet etmesi icab etmez!” diye bir sınır, bir baraj, bir üst çizgi, veya bir alt çizgi olduğunu beyan etmişler.

Demek ki, geride belli bir miktar, böyle hatırı sayılır bir varlık bırakmışsa, vasiyyet edecek.

“—Peki bu ayet-i kerime neden nâzil olmuş?..”

“Eskiden, İslâm gelmeden önce, miras evlatlar tarafından hemen taksim ediliyordu. Vefat edenin annesine, babasına bir şey verilmiyordu. Yakın akrabalarına da bir şey verilmiyordu. Onların hakkının da olduğunu beyan için, onlara da bir şeyler verilmesini beyan etmek babından, bu ayet-i kerime inmiştir.” diye rivayet ediliyor.

Fakat ondan sonra da, Nisâ Sûresi’nde — önümüzdeki zamanda inşâallah yaşarsak, nasib olursa o ayetleri okuduğumuz zaman göreceğiz— miras ayetleri beyan ediliyor. Kime ne kadar verileceği belirtiliyor. Geride bırakılan mirasın taksim şekli, böylece daha açıklık kazanmış oluyor.

Onun için, Peygamber SAS Efendimiz Haccetü'l-Vedâ hutbesinde buyurmuş ki... Vedâ Hutbesi de, kendisinin çeşitli konularda bir vasiyeti gibi telakkî edilebilir. Nasihatleri var, vasiyetleri var:¹

أَلَا إِنَّ اللَّهَ قَدْ أَعْطَى كُلَّ ذِي حَقٍّ حَقَّهُ
فَلَا وَصِيَّةَ لِي وَارِثٍ

(د.ه.حم.قط.ط.طب.ش.ق.عن أبي أمامة؛ ه.قط.ق.عن أنس؛ ت.ن.حم.)

ط.طب.طس.ع.عن عمرو بن خارجه)

¹ Ebû Dâvud, *Sünen*, c.II, s.127, no:2870; İbn-i Mâce, *Sünen*, c.II, s.905, no:2713; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.V, s.267, no:22384; Dâra Kutnî, *Sünen*, c.III, s.40, no:166; Tayâlisî, *Müsned*, c.I, s.154, no: 1127; Taberânî, *Mu'cemü'l- Kebîr*, c.VIII, s.114, no:7531; Saîd ibn-i Mansûr, *Sünen*, c.I, s.125, no:427; Abdü'r- Rezzâk, *Musannef*, c.IV, s.148, no:7277; İbn-i Ebî Şeybe, *Musannef*, c.VI, s.208, no:30716; Beyhakî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.VI, s.212, no:11982; Taberânî, *Müsnedü'ş- Şâmiyyîn*, c.I, s.309, no:541; Ebû Ümâme el-Bâhilî RA'dan.

İbn-i Mâce, *Sünen*, c.II, s.906, no:2714; Dâra Kutnî, *Sünen*, c.IV, s.70, no:8; Beyhakî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.VI, s.264, no:12321; Enes ibn-i Mâlik RA'dan.

Tirmizî, *Sünen*, c.IV, s.434, no:2121; Neseî, *Sünen*, c.VI, s.247, no:3641; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.IV, s.186, no:17699; Dârimî, *Sünen*, c.II, s.511, no:3260; Tayâlisî, *Müsned*, c.I, s.169, no:1217; Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, c.XVII, s.32, no:60; Taberânî, *Mu'cemü'l-Evsat*, c.VIII, s.8, no:7791; Ebû Ya'lâ, *Müsned*, c.III, s.78, no:1508; Saîd ibn-i Mansur, *Sünen*, c.I, s.126, no:428; Abdü'r-Rezzâk, *Musannef*, c.IX, s.47, no:16306; Neseî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.4, s.107, no:6468; Şeybânî, *el-Âhâd ve'l-Mesânî*, c.II, s.17, no:787; Begavî, *Şerhü's-Sünneh*, c.III, s.47; Amr ibn-i Hârice RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.V, s.870, no:14574, 14576; c.VI, s.457, no:16525; c.XVI, s.614, no:46056, 46057, 46065; *Keşfü'l-Hafâ*, c.II, s.369, no:3093; *Câmiu'l-Ehâdîs*, c.VII, s.360, no:6474, 6690 ve c.VIII, s.45, no:6835, 6911, 6912.

(*Elâ inna'llâhe kad a'tà külle zî hakkın hakkahû, felâ vasiyyete li-vâris.*) “Dikkat edin ki, muhakkak bilin ki, Allah-u Teâlâ Hazretleri her hak sahibine hakkını tayin etmiştir, vermiştir. Artık vâris için ayrıca bir vasiyyet etme lüzûmu kalmamıştır.” buyurmuş.

Bundan dolayı vasiyyet etmese de, geride bırakılan mirasın anne babaya hangi şartlarda ne miktar verileceği, akrabaya hangi şartlarda ne miktar verileceği, çoluk çocuğa miras olarak nasıl dağıtılacağı beyan edilmiş.

Tabii vefat edenin de, bir miktar yine akrabalarından veya mirasa dahil olmayan insanlardan istediği bazılarına vasiyyet etme hakkı var. Ama bunlar hakkında Peygamber SAS Efendimiz şöyle buyurmuş:²

لَا يَجُوزُ لَوَارِثٍ وَصِيَّةٌ إِلَّا أَنْ يُجِيزَهَا الْوَرِثَةُ

(*Lâ yecûzu li-vârisin vasiyyetün illâ en yücîzehe'l-veresetü*) “Varisin bir vasiyyet etmesi caiz olmaz, uygun olmaz, ancak mirasa müstehak olan kimseler müsaade ederlerse...” buyurmuş. Bundan dolayı, “Bir insanın malının üçte biri, yâni geriye kalan mirasın üçte biri hakkında başkalarına vasiyyet hakkı vardır.” diye fıkıh kitapları kaydediyorlar.

² Dâra Kutnî, *Sünen*, c.IV, s.152, no:11; Abdullah ibn-i Abbas RA'dan. Saîd ibn-i Mansûr, *Sünen*, c.1, s.125, no:426, Amr ibn-i Dînar RA'dan.

c. Vasiyyetle İlgili Görüşler

Şimdi bu ayet-i kerimede din alimlerimiz, fakihlerimiz çeşitli görüşler beyan etmişler. Bazı görüşleri şöyle özetlemek mümkün:

“Mirasla ilgili ayet-i kerimeler geldi. Binâen aleyh bu ayet-i kerimeye değil, o gelen ayet-i kerimelerdeki emirlere uygun olarak taksim edilir. Bu ayet-i kerime neshedilmiştir.” demişler.

Bir kısmı da demişler ki:

“Evet, o kimlere verileceği beyan edilen kimselere ashâbı ferâiz deniliyor. Yâni farîza olarak kendilerine malın belli miktarda verilmesi kimselerin dışındakilere vasiyyet gene bâkîdir. Yâni nesih tamamen nesih değildir. Bütün bu ayet-i kerimenin tamamının hükmü öbür ayete bağlanmış değildir. Kısmendir, yâni miras hakkı olmayanlara da gene vasiyyet olabilir. Bu da mendubdur. Yani muhtaçsa, onun da gönlü alınmış olur.” diye beyan etmişler.

Bu ayet-i kerimede geçen *el-akrabîn*, *karîb* kelimesinin ism-i tafdilidir; daha yakın olanlar mânâsına geliyor. Tabii insanın pek çok akrabası, uzaktan yakından kimseler vardır. Anne-babaya, daha yakın olanlara vasiyyet gerekiyor. Bu ayet-i kerimenin, daha yakın olan akrabaya kısmı mensuh değildir, hükmü devam etmektedir. Onlar için yazılabilir.” diye beyan etmişlerdir.

Bir hadis-i şerif, bu konuda rivayet ediliyor. Peygamber Efendimiz SAS buyurmuş ki:³

مَا حَقُّ أَمْرِي مُسْلِمٍ لَهُ شَيْءٌ يُوصِي فِيهِ يَبِيتُ
لَيْلَتَيْنِ إِلَّا وَوَصِيَّتُهُ مَكْتُوبَةٌ عِنْدَهُ

(خ.م.د.ت.ن.ه.حم.عن ابن عمر)

(*Mâ hakku'mriin müslimin lehû şey'un yûsî fîhi yebîte leyleteyni illâ ve vasiyyetühû mektûbetün indehû*) “Malı mülkü olan bir insanın, bir müslümanın –yastığının altında diyelim– yanında vasiyeti yazılı olmadıkça, iki gece yatması caiz değildir.” diye buyurmuş.

³ Buhârî, *Sahîh*, c.III, s.1005, *Vasâyâ* 59/1, no:2587; Müslim, *Sahîh*, c.III, s.1249, *Vasiyyet*, no:1627; Ebû Dâvud, *Sünen*, c.II, s.125, no:2862; Tirmizî, *Sünen*, c.III s.304, no:974; Neseî, *Sünen*, c.VI s.238, no:3615; İbn-i Mâce, *Sünen*, c.II, s. 901, no:2699; İmam Mâlik, *Muvatta'* (Rivâyet-i Yahyâ), c.II, s.761, no:1453; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.II, s.57, no:5197; Dârimî, *Sünen*, c.II, s.495, no:3175; İbn-i Hibbân, *Sahîh*, c.XIII, s.383, no:6024; Dâra Kutnî, *Sünen*, c.IV, s.150, no:4; Taberânî, *Mu'cemü'l-Evsat*, c.I, s.123, no:390; İbn-i Ebî Şeybe, *Musannef*, c.VI, s.227, no:30931; Tayâlisî, *Müsned*, c.I, s.252, no:1841; Beyhakî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.VI, s.271, no:12368; Neseî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.IV, s.100, no:7443; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, c.VI, s.352; Taberânî, *Müsnedü's-Şâmiyyîn*, c.I, s.203, no:358; Ebû Avâne, *Müsned*, c.III, s.471, no:5735; Bezzâr, *Müsned*, c.II, s.222, no:5416; Hamîdî, *Müsned*, c.II, s.306, no:697; Tahâvî, *Müşkilü'l-Âsâr*, c.VIII, s.164, no:3091; İbn-i Asâkir, *Târih-i Dimâşk*, c.XVI, s.31; Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs*, c.IV, s.115, no:6357; İbn-i Abdi'l-Ber, *Temhîd*, c.XIV, s.290; Abdullah ibn-i Ömer RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.XVI, s.856, no:46052; *Câmiu'l-Ehâdis*, c.XIX, s.10, no:20034.

Demek ki vasiyyeti yazılı olacak, yanında bulunacak. Ölürse o vasiyyetine bakacaklar. Bir vasiyyet olması lâzım! Sahabeden bir zât-ı muhterem RA, “Bunu duyduktan sonra bir gece geçmedi, hemen vasiyyetnâmemi yazdım, yanımda bulundurdum.” diye beyan ediyor.

Şimdi bu miras var, mirasın taksimi var. Malın üçte biri kadar kısmının başkalarına bırakılması, vasiyyet edilmesi olabiliyor. Bu da mendubdur.

Burada *nâsîh-mensuh* kelimesi bahis konusu ediliyor bu ayet-i kerime münasebetiyle. Kur’an-ı Kerim’de bazı ahkâm ayetlerinin hükümleri, daha sonra inen bir ayet-i kerimeyle neshedilmiştir. Nesh eden ayete *nâsîh* derler. Nesh edilen ayete de *mensuh* derler. Ulemâ, sahabe-i kiram, sahabenin alimleri, müfessirleri bunu kabul etmişlerdir.

Yalnız bir şahıs var bunu kabul etmeyen, Ebû Müslim el- İsfahânî denilen bir müfessir. Bu şahıs, “Hiç nâsîh, mensuh yoktur.” diyor ama, ne seleften, selef-i sâlihînden, ne kendisinden sonra, ilim erbâbı onun söylediğini söylememiş. O, nâsîh, mensuh olan her şeyin, “Nâsîh değil, mensuh değil, aynen cârîdir!” diye her birisinin bir izahını yapmaya gayret etmiş. Binâen aleyh, “Burada da nâsîhlik, mensuhluk yok; mübhem olarak söylenmiş olan, genel olarak söylenmiş olan bir hüküm sonra tafsil ediliyor.” diye söylemiş.

Onun hakkında, Ebû Bekr-i Cessas Razî *Ahkâm-ı Kur'an* isimli eserinde –kıymetli bir eserdir, basılmıştır– bu zâtın hatalı görüşlerini uzun uzun beyan ediyor. Sahabe-i kirama aykırı davrandığını, fikirlerinin onların fikrinden ayrı olduğunu; bunun da edebiyatı biliyor, tefsiri biliyor ama fıkıhı bilmiyor, ondan kaynaklandığını söylüyor. Onun hakkında bir hadis-i şerifi kaydetmiş. Bunu, yâni Cessas'ın Ebû Müslim El-İsfahâni hakkında söylediklerini ben de size nakletmek istiyorum. *Rahmetu'llâhi aleyhim ecmaîn*, bu alimlerin hepsine Allah rahmet eylesin. Hep Allah rızası için konuşmuşlar.

Rasûlüllah SAS buyurmuşlar ki:

مَنْ قَالَ فِي الْقُرْآنِ بِرَأْيِهِ فَأَصَابَ فَقَدْ أَخْطَأَ

(طب. هب. ن. ت. غريب، وابن جرير، والبعغوى، وابن أنبارى عن جندب)

RE. 436/7 (*Men kàle fi'l-kur'âni bire'yihî feesàbe fekad ahtaa*) “Kim Kur'an-ı Kerim'de kendi fikriyle, kendi kanaatiyle, kendi görüşüyle bir söz söylese, (*feesàbe fekad ahtaa*) isabet etse bile hata etmiş olur.”

Neden?.. Kendi bildiğine söylemiş olur. Çünkü Allah'ın kelâmıdır. Kendi bildiğiyle, “Bana göre böyle..” demekle olmaz. Sağlam delil olması lâzım! Hadis-i şerifleri bilmesi lâzım! Sahabe-i Kiram'ı dinlemesi, kulak vermesi lâzım! Eski büyük alimleri, allâmeyi hesaba katması lâzım! Öyle onlara aykırı bir şey yaptığı zaman, işin yanlış olduğunu düşünmesi lâzım.

Tabii o, tarihte bir Ebû Müslim el-İsfahânî böyle, “Nâsîh, mensuh yoktur.” demiş. Ötekiler de olduğunu beyan ediyorlar. Ulûm-u Kur’an ile ilgili kitaplarda böyle buyruluyor. Bir de son zamanlarda bazıları, Mısır’da bazı kimseler ve Türkiye’de de bazı kimseler, tabii böyle nadir görüşleri vs.leri ele alıp, onlar da konuşuyorlar.

Ama Kur’an-ı Kerim, Allah kelâmı olduğundan, orada ileri geri, bilgisi tam olmadan, derin olmadan, takvâsı zayıf olan insanların, bu konuda böyle gelişigüzel konuşmaları uygun olmaz.

İşte böylece görüşleri yazdıktan sonra, demek ki miras hakkında zâten Kur’an-ı Kerim’in ayetleri var. O ayetlerin ahkâmına uygun olarak taksim edilecek. Ama bu ayet-i kerimede de beyan edildiği gibi akrabaya, akrabadan bazılarına da malın üçte biri kadar vasiyyet edilebilir. Bu böyle beyan edildikten sonra, (*Hakkan ale’l-müttakîn*) “Müttakîlere bu bir vazifedir. Bunu yerine getirmek, hakkıyla ifâ etmek bir ödevdir. Bir haktır, vazifedir. Bunu yapması lâzım!”

Bu müttakîler kimler?.. Ya mal sahibi olup, vefat etmek üzere olup da, vasiyyet yazması gereken kimselerdir. Onlar bu vasiyyeti yapmalılar mânâsına... Ya da, bu vasiyyeti duyup dinleyenler ve bunu yerine getirmek, icra etmek, vasiyyeti ifâ etmek müttakîler için bir vazifedir. Yapmazlarsa suçlu olurlar mânâsına.

d. Vasiyyeti Deęiřtirmenin Hükümü

Evet, böyle vefat eder, vasiyyet etti, ötekiler dinledi, mal taksimi ona göre taksim edilecek. Ondan sonraki ayet-i kerimede de buyruluyor ki:

فَمَنْ بَدَّلَهُ بَعْدَ مَا سَمِعَهُ فَإِنَّمَا إِثْمُهُ عَلَى الَّذِينَ

يُبَدِّلُونَهُ إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ

(البقرة : ١٨١)

(Femen beddelehû ba'de mâ semiahû feinnemâ ismühû ale'llezîne yübeddilûnehû, inna'llàhe semîun alîm.) (Bakara, 2/181)

(Femen beddelehû ba'de mâ semiahû) “Kim bu vasiyyeti işittikten sonra... “ Yâni kendisine vasiyyet havale edilen kimse, yahut şahitler, veya vefatından sonraki işleri yürütmekle görevli görevliler, hukkâm, kadılar vs. neyse... “Kim bu vasiyyeti işittikten sonra; ya bizzat işitir, ya da işitmiş gibi bildikten sonra bunu değiştirirse...” Çünkü şahitler vardır veya yazılıdır, o zaman da kesin olarak bildiği zaman, işitmiş gibi bilmiş olur. “Bunu değiştirirse, ifâ etmezse, tağyir ederse, değiştirirse, çarpıtırsa, saptırırsa; (feinnemâ ismühû) bu tebdil ü tahrifin, tağyirin günahı, vebâli, (ale'llezîne yübeddilûnehû) bunu tebdil edenlerin boynunadır.”

(*Inna'llàhe semîun alîm*) *Semi'*, fail vezninde, mübalağa sîgasıdır; yâni Cenâb-ı Hak son derece her şeyi iyi işitir. Alîm de yine mübalağa sîgasıyla; her şeyi iyi bilir. “Allah her şeyi hakkıyla, tam olarak, eksiksiz işiticidir, bilicidir.”

Burada bir tabii tehdit var ayet-i kerimede: “Vasiyyete çok dikkat edin ey ilgililer!” Kimse ilgili; ister mirasçılar olsun, ister mirası taksimle görevlendirilmiş kimseler olsun, ister hakimler olsun, onlara tehdit var. Değiştirmek olmaz. Vasiyyet çok önemli işlerden biridir.

Bursa Ulu Camii'nde arka duvarında bir büyük levha vardır:

اِتَّقُوا الْوَاوَاتِ

(*Ittekû'l-vâvât*) “Şu *vav*'lardan sakının!” diye. Birisi işte bu vasiyyet meselesidir. Vasiyyet ciddi iştir, hukûkî bir iştir. Hatta miras hukuku diye koca, kalın kitaplar vardır, hukuk fakültelerinde okurlar hukuk öğrencileri. Tabii, İslâm'ın miras hukuku da Avrupa'nın miras hukukundan ayırır, hükümleri farklıdır tabii.

Allah-u Teâlâ Hazretleri bu değiştirenleri işitir ve bilir. Binâen aleyh, onları cezalandırır demek. Yâni titizlikle yerine getirmek lâzım. Asla adam kayırma veya düşmanlıkla, husûmetle işi değiştirme tarafına kaymamak lâzım!

Bu mal dolayısıyla insanlar çok kavgalar eder, hatta savaşlar eder. Dünya metaı için birbirlerine girerler. İki köy silahları alır, birbirleriyle çarpışır. Ama Allah'tan korkmak lâzım; fânî dünyanın geçici malları, mülkleri, menfaatleri için günahlı, yalan yanlış, zulüm, haksızlık işlerini yapmamak lâzım!..

Bu önemli bir nasihattir bütün müslümanlara: Vasiyyetleri hem yapmak, hem de yapılmış vasiyyetleri yerine getirmek...

Hâl-i hayatında vasiyyet yapmış olan insanları biliyoruz. Meselâ, bizim vakfımıza bir zât, “Benim sadaka-i câriyem olsun.” diye hâl-i hayatındayken bir bina vermiş. “Bu bina benim vakfım olsun, işte şu hayırlı işlerde kullanılsın; ben de sevap kazanayım!” diye. Ondan sonra, Allah rahmet eylesin, eceli gelmiş, vâdesi yetmiş, ömrü bitmiş, ahirete irtihal eylemiş. Allah rahmet eylesin, nûr içinde yatsın, Allah razı olsun... İnsan kendi malını istediği gibi kullanır. Mirasçılar şimdi bırakılan malları paylaşmak istiyorlar. Hem de hâl-i hayatında yaptığı hayrâtı hasenâtı geri almaya çalışıyorlar.

Tanıdığımız vardı meselâ, nur içinde yatsın... Hâl-i hayatında, sonradan bir haksızlık, yanlışlık olmasın diye kendisi hukukçulara danışarak, her türlü tedbiri alarak bütün mirasçılarına, —çocuğu yoktu— hanımına vs.ye, hepsine malını güzelce hâl-i hayatında taksim etmiş.

Vefat etti, nur içinde yatsın. Babası da sâlih bir kimseydi, kendisi de iyi bir kimseydi, Allah rahmet eylesin... Çok sevdiğimiz bir insandı.

Ondan sonra hanımı çok ayıp etti. Vasiyyeti yerine getirmemek için, hayır olarak verdiği şeyleri geri almak için çiğ işler yaptı, yalan yanlış işler yaptı. Bu ayet-i kerimeler işte göz önünde bulundurulmalı!..

e. Yanlış Vasiyyetin Düzeltilmesi

فَمَنْ خَافَ مِنْ مَوْصٍ جَنَفًا أَوْ إِثْمًا فَأَصْلَحَ
بَيْنَهُمْ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ

(البقرة: ١٨٢)

(Femen hàfe min mûsin cenefen ev ismen feasleha beynehüm felâ isme aleyh, inna'llàhe gafûrun rahîm.) (Bakara, 2/182)

(Femen hàfe min mûsin cenefen ev ismen) Şimdi burada *mûsin*, *muvasî*, *yâni* tavsiye; *vassâ-yuvassî-tavsiye*, o kökten geliyor diye öyle okuyan kıraat alimleri var. Ama bizde *evsâ-yûsî* fiilinden *mûsî*, *ism-i fâil*. *Min* geldiğinden *mûsîyyin* denmesinden, ye düşüyor, *mûsî* oluyor. “Vasiyyet edenden bir yanlış hareket çıkmasından, bir yanlışlık yapılmasından kim korkarsa...”

Kimdir bu?.. Vefat edecek insanın yanında bulunan, alim, fâzıl, bilgili, görgülü, tecrübeli olan zât. Şimdi nasıl olur bu korkulacak şey?..

Cenef ne demek? Hata demek. “Bir hatadan korkarsa, (*ev ismen*) yahut bir günah işlenmesinden, günah çıkmasından korkarsa...” Ne olur?.. Yâni hata olarak veya kasden haktan ayrılıyor, adaletten ayrılıyor, iyilikten ayrılıyor, ma’ruf ifâ etmiyor. Halbuki, (*el-vasiyyetü bi’l-vâlideyni ve’l-akrabîn bi’l- ma’rûfi*); ma’ruf ile yapılacaktı, iyilikle yapılacaktı, iyi niyetle yapılacaktı. Akla ve şeriata uygun olacaktı yaptığı şey. Öyle yapmaz da, aykırı yaparsa, meselâ yakın akrabayı bırakıp da, uzaktakileri kayırmaya kalkarsa; veya akrabayı bırakıp yabancılara mal kaydırmaya çalışırsa; veya kendisine verilenden fazlasını verdirmeye çalışırsa; veya vâristen mal kaçırmak gibi bir şey yapmaya kalkarsa... Tabii varisten mal kaçırmak da doğru değil.

İşte böyle bir takım yamuklukları sezdi mi bir sâlih, iyi insan, o zaman; (*feaslaha beynehüm*) bu malla alâkalı kimselerin aralarını ıslah eder. Yâni konuşur: “Bak bu öyle vasiyyet etti ama, malı buna çokça verdi ama, bak sen bunu çok alırsan, Allah’ın takdirine aykırı olarak almış olursun. Allah bunun hesabını sorar. O yanlış yaptı, bak buna bu kadar verilmesi gerekirdi.” diye malı alanların arasını ıslah eder.

Ya da vasiyyeti yapanı ikaz eder. Ama burada (*felâ isme aleyhi*) “Bu iyi işi yapana bir vebal yoktur.” deniliyor. Yâni adam öldükten, iş olduktan sonra kendi elinde imkân varsa, böyle işi düzeltirse; öyle vasiyyet etmemişti ama, yanlış bir şey vasiyyet etmişti ama doğrultarak yaparsa; o zaman ona bir günah yoktur.

Ama bu çok kolay bir şey değildir, bu ince bir meseledir. İbn-i Abbas RA'dan rivayet edildiğine göre, Rasûlüllah SAS buyuruyor ki:⁴

الضَّرَارُ فِي الوَصِيَّةِ مِنَ الكَبَائِرِ

(ابن جرير عن ابن عباس)

RE. 220/3 (*Ed-dırâru fi'l-vasiyyeti mine'l-kebâir*) “Vasiyette zarar verici vasiyyet yapmak, birilerini mağdur edici vasiyyet yapmak, büyük günahlardandır.”

تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ فَلَا تَعْتَدُوهَا

(البقرة: ۲۲۹)

(*Tilke hudûdu'llâhi felâ ta'tedûhâ*) “Allah'ın ahkâmı bunlardır; bunları çiğnemeyin, bunları aşmayın, taşkınlık, azgınlık yapmayın!” (Bakara, 2/229) diye ayet-i kerimeler var.

Onun için, çok dikkat etmek lâzım! İslah edeceğim derken, haksızlık yapmamağa dikkat etmek lâzım. Haksızlığı da, vasiyyeti

⁴ Taberânî, *Mu'cemü'l-Evsat*, c.9, s.5, no:8947; Dâra Kutnî, *Sünen*, c.IV, s.151, no:7; Abdu'r-Rezzak, *Musannef*, c.9, s.88, no:15456; İbn-i Ebî Şeybe, *Musannef*, c.6, s.227, no:30933; Neseî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.VI, s.320, no:11092; Beyhakî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.VI, s.271, no:12366; Ukaylî, *Duafâ*, c.VI, s.62, no:1338; Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs*, c.II, s.433, no:3900; İbn-i Hacer, *Lisânü'l-Mîzân*, c.IV, s.332, no:943; İbn-i Cerîr Taberî, *Tefsir*, c.VIII, s.65, Nisâ:12, no:8783,8784; İbn-i Ebî Hâtim, *Tefsir*, c.IV, s.58, no:4983; Abdullah ibn-i Abbas RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.XVI, s.619, no:46081; *Câmiu'l-Ehâdîs*, c.XIV, s.108, no:13895.

yerine getireceğim diye, pat diye yanlış olarak da yapmamak lâzım! Görüyorsunuz, bu vasiyyetle ilgili herkes çok sorumluluklar üstleniyor.

Ebû Hüreyre RA'dan bir hadis-i şerif rivayet olunmuş.

Buyuruyor ki Peygamber Efendimiz:⁵

إِنَّ الرَّجُلَ لَيَعْمَلُ بِعَمَلِ أَهْلِ الْجَنَّةِ سَبْعِينَ
سَنَةً فَإِذَا أَوْصَى حَافٍ فِي وَصِيَّتِهِ فَيُخْتَمُ لَهُ
بِشَرِّ عَمَلِهِ فَيَدْخُلُ النَّارَ وَإِنَّ الرَّجُلَ لَيَعْمَلُ
بِعَمَلِ أَهْلِ النَّارِ سَبْعِينَ سَنَةً فَيَعْدِلُ فِي وَصِيَّتِهِ
فَيُخْتَمُ لَهُ بِخَيْرِ عَمَلِهِ فَيَدْخُلُ الْجَنَّةَ

(هـ . حم . عن أبي هريرة)

(Inne'r-racüle leya'melü bi-ameli ehli'l-cenneti seb'îne seneten, feizâ evsà hàfe fî vasiyyetihî feyuhtemü lehû bi-şerri amelihî feyedhulü'n-nâr, ve inne'r-racüle leya'melü bi-ameli ehli'n-nâri seb'îne seneten, feya'dilü fî vasiyyetihî, feyuhtemü lehû bi-hayri amelihî,

⁵ İbn-i Mâce, *Sünen*, c.VIII, s.173, no:2695; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.II, s.278, no:7728; İshak ibn-i Râhaveyh, *Müsned*, c.I, s.194, no:147; Ebû Hüreyre RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.XVI, s.618, no:46078; *Câmiu'l-Ehâdîs*, c.VII, s.296, no:6336.

feyedhulü'l-cenneh.) diye bir hadis-i şerif rivayet edilmiş. İbn-i Kesir'de râvîleri var.

Bunun mânâsını söyleyelim, çok önemli! Çok dikkatle dinlemenizi rica ediyorum. Buyurmuş ki Peygamber Efendimiz:

(İnne'r-racüle) “Bir kişi, bir adam...” Tabii kadın da olsa, onun için de cârîdir. Mükellef olan herkes bunun içine girer, bu hükmün altındadır yâni. *(İnne'r-racüle leya'melü bi-ameli ehli'l-cenneh)* “Bir kişi cennetlik insanların, cennet ehlinin icraatı gibi icraatı icrâ eder...” Ne kadar? *(Seb'îne seneh)* “Yetmiş sene cennetlik insanların amellerini yapar. Namaz kılar, oruç tutar, tesbih çeker, hayır yapar vs. vs. *(Feizâ evsà)* Tam vasiyyet edeceği zaman gelince...” *(Hàfe)* Bu noktasız *hà* ile, *hàfe-yahîfu-hayfen*; haksızlık yapmak demek. “Haksızlık yapar *(fî vasiyyetihî)* vasiyyetinde, *(feyuhtemu lehû bi-şerri amelihî)* böylece kötü bir amel işlemiş olarak vefat eder. Tam hayatının en son icraatı, kötü bir iş işlerken canı çıkmış, ruhunu teslim etmiş olur; *(feyedhulü'n-nâr)* cehenneme girer.

(Ve inne'r-racüle) “Buna mukabil bir başka adam da, bir başka kişi de, kadın veya başka bir kimse, yâni herkes; *(feya'melü bi-ameli ehli'n-nâr)* cehennemliklerin işini yapar durur, ihmâl, kusur, cahillik, günah yapar yapar *(seb'îne seneh)* yetmiş sene... *(Feya'dilü fî vasiyyetihî)* Sonunda vasiyyetinde haksızlık olmayan, âdilâne bir vasiyyet yapar;

(*feyuhtemu lehû bi-hayri amelihî*) en son güzel ameli işleyerek böyle güzel amelle ruhunu teslim eder, (*feyedhulü'l-cennete*) o ruh haliyle cennete girer.”

Demek ki, vasiyyet çok önemli! Vasiyyette çok dikkat etmek lâzım! Vasiyyet edenin de, vasiyyeti dinleyenlerin de, uygulayanların da, malı, mirası alanların da çok dikkat etmesi lâzım!..

(*İnna'llàhe gafûrun rahîm*) İşte böyle haksızlık yapanların haksızlığını anlayıp da, vasiyyeti nasihatle veya fiilen müdahale ederek düzeltenlerin günahı yoktur. Bunların herhangi bir vebâli yoktur, müsterih olsunlar. “Acaba aynen vasiyyeti uygulasa mıydım? ‘Vasiyyeti yapan o, vebâl onundur. Bana ne?’ mi dese ydim. Yoksa düzeltmem mi iyi oldu?..” diye düşünmesin! Düzeltilmesi iyi oldu. (*Felâ isme aleyhi*) “Endişe etmesin; bir korku, günah, vebal yoktur onun için. (*İnna'llàhe gafûrun rahîm*) Cenâb-ı Hak çok mağfiret edicidir, çok merhamet sahibidir, afv ü mağfiret eder.” buyuruyor.

Bazı şeyler iyi niyetlerle yapıldığı zaman, Cenâb-ı Hak, günah yazmaz. Meselâ İslâm’da yalan yasaktır, günahdır. Müslüman mutlaka doğru sözü söyler. Doğru, evet öyle, amma savaşta yalan söylenir. Düşman yakaladı:

“—Birlikleriniz nerde, toplarınız nerde, askerleriniz ne kadar, mühimmâtınız ne kadar, kuvvetli misiniz, zayıf mısınız?..” diye sordu.

O zaman doğru söylenir mi? Söylenmez.

“—Dosdoğru, dobra dobra söyleyeyim mi?..”

Hayır, söylenmez!

“—Neden?..”

الْحَرْبُ خُدْعَةٌ

(خ.م.م.حم.عن أبي هريرة؛ خ.م.د.ت.حم.عن جابر؛ خ.م.د.حم.عن علي؛ ه.)

(عن عائشة وعن ابن عباس)

(*El-harbü hud'atün*)⁶ “Savaş, harb hud’adır, hiledir.”

⁶ Buhârî, *Sahîh*, c.III, s.1102, *Cihad ve Siyer* 60/154, no:2865; Müslim, *Sahîh*, c.III, s.1362, no:1740; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.II, s.312, no:8097; Beyhakî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.IX, s.150, no:18234; Ebû Hüreyre RA’dan.

Buhârî, *Sahîh*, c.III, s.1102, *Cihad ve Siyer* 60/154, no:2866; Müslim, *Sahîh*, c.III, s.1361, no:1739; Ebû Dâvud, *Sünen*, c.II, s.49, no:2636; Tirmizî, *Sünen*, c.IV, s.193, no:1675; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.III, s.297, no:14213; İbn-i Hibbân, *Sahîh*, c.XI, s.78, no:4763; Kudâî, *Müsnedü’ş-Şihâb*, c.I, s.41, no:9; Tayâlisî, *Müsned*, c.I, s.236, no:1698; Ebû Ya’lâ, *Müsned*, c.III, s.359, no:1826; Saîd ibn-i Mansûr, *Sünen*, c.II, s.317, no:2889; İbn-i Ebî Şeybe, *Musannef*, c.VI, s.539, no:33664; Beyhakî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.VII, s.40, no:13057; Neseî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.V, s.193, no:8643; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, c.VII, s.247; Câbir ibn-i Abdillâh RA’dan.

Buhârî, *Sahîh*, c.III, s.3415, *Menâkıb* 65/22, no:3415; Müslim, *Sahîh*, c.II, s.746, no:1066; Ebû Dâvud, *Sünen*, c.II, s.657, no:4767; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.I, s.81, no:616; İbn-i Hibbân, *Sahîh*, c.XV, s.136, no:6739; Tayâlisî, *Müsned*, c.I, s.17, no:105; Ebû Ya’lâ, *Müsned*, c.I, s.225, no:261; Bezzâr, *Müsned*, c.II, s.128, no:485; Abdü'r-Rezzak, *Musannef*, c.X, s.157, no:18677; İbn-i Ebî Şeybe, *Musannef*, c.VI, s.539, no:33662; Beyhakî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.VIII, s.170, no:16474; Neseî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.V, s.160, no:9563; Hz. Ali RA’dan.

İki arkadaşın dargınlığını barıştırmak için, “İşte o seni seviyor... Bu da pişman olduğunu söylüyor, seninle barışmak istiyordu...” filân. Bu da câiz olur.

Bir de, bey ile hanım arasında câiz olur. Hangi konuda?.. Yâni aile muhabbeti bâbındaki mübalağalı sözler. Orada dosdoğru söyleyeceğim diye, “Nasılsın kör kadı?” gibi bir lâf söylenmez. Tatlı tatlı iltifatlar filân olabilir, hilâf-ı hakikat olsa bile söylenir. O zaman olabilir.

Demek ki, işlerde niyet çok önemli olduğundan böyle oluyor.

Niyet iyi olunca, sevap oluyor. Niyet kötü olunca, günah oluyor.

İbn-i Mâce, *Sünen*, c.2, s.945, no:2833; Taberânî, *Mu’cemü’l-Evsat*, c.II, s.355, no:2216; Taberânî, *Mu’cemü’s-Sağîr*, c.I, s.36, no:23; Ebû Ya’lâ, *Müsned*, c.VIII, s.44, no:4559; Hz. Aişe RA’dan.

İbn-i Mâce, *Sünen*, c.2, s.946, no:2834; Taberânî, *Mu’cemü’l-Kebîr*, c.XI, s.300, no:11798; Ebû Ya’lâ, *Müsned*, c.IV, s.383, no:2504; Abdullah ibn-i Abbas RA’dan. Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned* c.VI, s.387, no:27219; İbn-i Hibbân, *Sahîh*, c.VIII, s.155, no:3370; Taberânî, *Mu’cemü’l-Kebîr*, c.XIX, s.42, no:90; Abdü’r-Rezzak, *Musannef*, c.V, s.397, no:9744; Beyhakî, *Sünenü’l-Kübrâ*, c.IX, s.150, no:18232; Ka’b ibn-i Mâlik RA’dan.

Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.III, s.224, no:13365; Enes ibn-i Mâlik RA’dan.

Ebû Ya’lâ, *Müsned*, c.XIII, s.403, No:7495; Abdullah ibn-i Selâm RA’dan.

Allah-u Teâlâ Hazretleri bizi hep iyi niyetlerle, güzel işler yapmaya muvaffak eylesin... Her işimizi adaletle, rızasına uygun yapmaya muvaffak eylesin... Ömrümüzü rızasına uygun geçirip, huzuruna sevdiği, razı olduğu kullar olarak varmayı nasib eylesin... Cennetiyle, cemâliyle cümnenizi, cümlemizi müşerref eylesin...

Es-selâmü aleyküm ve rahmetu'llâhi ve berekâtühû!..

Prof. Dr. Mahmud Es'ad COŞAN

11. 07. 2000 - AVUSTRALYA

[Bütün TEFSİR DERSLERİ'ne PDF olarak ulaşmak için tıklayınız.](#)

